

ОСТАННІ НОВИНИ

20:04 Як уникнути несподіваних пошуків члоряди варто взяти до уваги

21:31 «Дякую, що обрала мене, дітиночку». Джессіка Альба звернулася посланням до доньки

22:04 Скаргибида покритих ресницями обов'язково споживай цей продукт

23:41 «Йурди»кака та «Ліній» серветки зробіли путівку до УПЛ: відеоогляди стикових матчів у відновок

23:34 Він просив, якщо загине, нехай прощучуть «Явориньку»: на війні загинув штурмовик з Хмельниччини

23:06 Солодка хмеля смаку: готуємо галетку з полуницею

19:13 На озброєнні України з'явилася новітня ракета із США?

19:10 Козорогам — «Імператор»

«Щоб бачили ціну своїм байдужості»: німецьких військовополонених і нацистів змусили дістати з ям тіла закатованих в'язнів концтабору й поховати

12:30 — 9 травня 2023

Лариса КРУПІНА, «ФАКТИ»

Наприкінці Другої світової війни гітлерівській Німеччині катастрофічно бракувало пального для танків і літаків, і нацисти гарячково шукали вихід. У Швабських Альпах геологи знайшли достатні запаси сланців Posidonia, придатного для переробки на синтетичне пальне. Терміново почали розробку сланцевої нафти. Так виник проєкт «Операция «Пустеля» (Unternehmen Wüste).

Це було кодовою назвою промислового комплексу з десяти заводів, які стали зводити з вересня 1944 року в німецькій землі Баден-Вюртемберг, уздовж залізничної лінії Тройнген — Балінген — Ротвайль, Воскресні заводи охорони нацистської партії (СС) і особисто Герман Герінг брали участь у проєкті. На будівництво дали два-чотири місяці. Крім хіміків, техніків, інженерів і будівельників, на кожному будмайданчику не вистачало ще близько 500 робітників. Вихід знаходилию історією, унікальною природою та архітектурою, які надихали художників і поетів, стали швидко організовувати новенькі концтабори. А що? Одне іншому не завважало.

«В Гестапівській тормі Neue Brettm жертву вибирали довільно й топили у ставку»

До одного з таких таборів масштабного пального проєкту «Операция «Пустеля» і потрапив Василь Володько з села Широка Долина Полтавської області. В Червоно армію дрібенького (160 см зросту) Василь не взяли, а евакуювати не встигли. І 17-річний хлопець разом з іншими комсомольцями став підлітково розклеювати вчительські листівки та плакати на території окупованої з жовтня 1941 року Полтавщини. Його затримали та відправили на примусові роботи до Німеччини, на вульній шахті в Сварбрюккен.

У травні 1944 року Вася утік з робочого табору. Його схопили й кинули в одну з найпогірших в'язниць Neue Brettm, в тій самій землі Сварланд. Це була «розширена польдейська торма» для чоловіків і жінок, де «відбували покарання» борці з нацизмом, французькі бранці, громадяни Радянського Союзу та Польщі, яких пригнали на примусові роботи, військовополонени різних країн.

— Мене помістили в «стоячий бункер» розміром 50 см х 60 см і висотою два метри, — згадував **Василь Володько**. — Ні їжі, ні води, ні повітря, ні туалету. Випорожнювалися під себе. Багато хто бжеволив. І навіть якщо ти не помираєш у «стоячому бункері», далі в тебе був шанс зробити це біля табірною ставка-резервуара для засіння пожежі.

У червні 1943 року Василь Володька вивезли на примусові роботи до Німеччини

Уполюбною розвагою гітлерівців було годинами ганяти в'язнів навколо ставка, навісивши на них мішки з цеглою, змушуючи стрибати «по-жаб'ячому». Тих, хто падав, били шлангами або кийками та втопували чобітьми в багною, ламаючи хребці. Хтось з ув'язнених мав померти. Якщо всі залишалися живі, жертву обирали довільно й топили у ставку. Якщо нацисти в останній відчайдушній спробі виправз з води, його били дерев'яною жердиню по голові.

“ **Читайте також: У росії виявили табір_де полонених українців «перевиховують» тортурами**

2004 року у своїй доповіді керівник Державного центру політичної просвіти землі Саар доктор **Бурхад Йеллоннек** писав:

«78-річний українець Василь Володько, колишній бранець, котрий пережив ці трагічні події, за словами репортера, який виладково його зустрів на території табору (жертв нацизму запрошували до Німеччини на меморіальні заходи. — Авт.), не міг пригадати ні ідальні на іншому боці вулиці, ні існування жіночого табору, але коли він дійшов до Löschtisch (ставка для засіння воєнок), то присів навпочіпки, скрестив руки за головою та зробив кілька стрибків уперед. За який мить він здавав правничо свого мучителя...»

«Коли в концтаборі когось страчували, усіх нас виганяли з бараків дивитися на агонію повшених»

Гестапівські в'язниці Neue Brettm, де українців багато років по тому вразив своєю розповіддю німецького репортера, був другим місцем його ув'язнення після робочого табору в Сварланді. Третім став штрафний табір Францйлер-Штуртгоф, за 50 кілометрів від Старабурга. Це був єдиний на території Франції нацистський концентраційний табір, найзахідніший з таборів Трього рейху.

— У Нацвайлері стояли дві шибеніці. Коли когось страчували, всіх нас виганяли з бараків і ми мали дивитися на агонію повшених, і засвоювали урок, що з нами теж так буде, якщо щось зробимо не те, — згадував колишній в'язень.

Щоб будівництво паливних заводів для проєкту «Операция «Пустеля» і робота на них йшла швидше, у Німеччині, на землі Баден-Вюртемберг, побудували філії Нацвайлера: Шомберг, Шорцінген, Даутмерген, Цепфенханч та інші, загальною сім таборів.

— Яюсь, ми бачували майданчики, щоб встановлювати обладнання для виробництва ракет «Фау», — розповідав Василь Павлович журналістам. — Робота по колію у воді. Нюзи отухли. Відкривали рани. Два тижні відлежав в ревірі, приміщенні для непрацездатних, де практично нас не лікували, але дозволяли не працювати. Потім нова робота — добувати зоржоні сланці. Ми дробили їх, піддавали термічному розкладанню і так добували пальне для танків і літаків.

Одного разу хлопець з липкотомів і його з Нацвайлера відправили працювати на кухню у філію — концтабір Шомберг. Ледь одужав — знову повернули на фабрику з виробництва пального.

Перші шість місяців концтабором Шомберг командував Йозеф С'юз на прізвисьмо Шак-Зак — через його різку уривчасту манеру говорити. В'язнів Зак-Зак називав «мучимими Шак-Зак на здорових тілах німецького народу». І ставився до них відповідно. Від голоду, холоду, хвороб і терору в таборі загинуло понад 300 ув'язнених, точну кількість з'ясувати сьогодні неможливо. Решта таборів «Пустеля» були антропо і зооказимки. Пізніше націоналістичні виснажили проєкт «Операция «Пустеля» неефективним і нерентабельним. Загублені життя ув'язнених втрагати не вважалися.

З табору Шомберг у жовтні 1944 року виснаженого, хворого Василя Володька відправили в Дахау.

Це був найстаріший концтабір нацистської Німеччини, який розпочав безперервну роботу з 1933 року, і де з 200 000 в'язнів загинули 41.5 тисячі осіб. Кажуть, на виборах 1933 року майже все населення Дахау, містечка неподалік від Мюнхена, проголосувало проти Гітлера. Фюрер затамував злість і, прийшовши до влади, видав наказ побудувати поруч із містом табір смерті так, щоб жителі постійно відчували запах спалених тіл і бачили дим крематорію.

— У Дахау люди не витримували тортури, — згадував Василь Павлович. — Кидалися на дні під ступами, виснажилися в бараках. Це вважалося не так страшно, як медичні експерименти. Наприклад, людину занурювали у крижаний ванну, не даючи їй виллестися, і практично потопельника в останню мить висмикували з води й кляли поміж двох ув'язнених жінок, які, за задумом «експериментаторів», мали своїми тілами відіравати трут. Оживе чи ні?

«У Дахау в бараку, розрахованому на 500 місць, жили 2000 осіб»

— У Дахау мене визнали непридатним до роботи, — згадував український бранець. — Відправили в карантинний блок очікувати своєї черги в крематорій. Але почалася епідемія тифу. Черга рухалася повільно: треба було спочатку спалити померлих від тифу. Так довгожнуло до кінця квітня 1945 року. Смертникам послаблення не було: підом о п'ятій ранку, шукуючи, переклич. У бараку, розрахованому на 500 місць, мешкали 2000 осіб.

Наприкінці війни гітлерівці, намагачись приховати сліди своїх злочинів, за три дні до визволення табору вивісили озброєння. 26 квітня 1945 року, понад в'язнів Дахау на «Марш смерті», переміщаючи їх до табору усередині Німеччини. 7000 людей, на останньому подьку, рухалися на південь, до озера Тегернзее. Проїтти треба було 80 кілометрів.

— Нас вели туди охороною з собаками, — розповідав Василь Павлович журналістам. - Сім тисяч скелетів, обтягнутих шкірою. Ми не їли, пили з калюж. Під час «Маршу смерті» охоронці багшатею убили. Багато хто впав і вже не зміг піднятися. Я теж упав. Охоронець крикнув: «Ауфштетен!» («Встають»). Він було вже опустив приклад мени на голову, але в цей момент із вертки будинок вибухло німецькі двачатки. Зупинилися як ужалені та стали на нас доглядати. Це мене артувало: він не став убивати при дитях. Вибухався і тілоше дали, а в втрагати свідомість... Не знаю, скільки так пролежав. А 1 травня мене підбрили американські солдати.

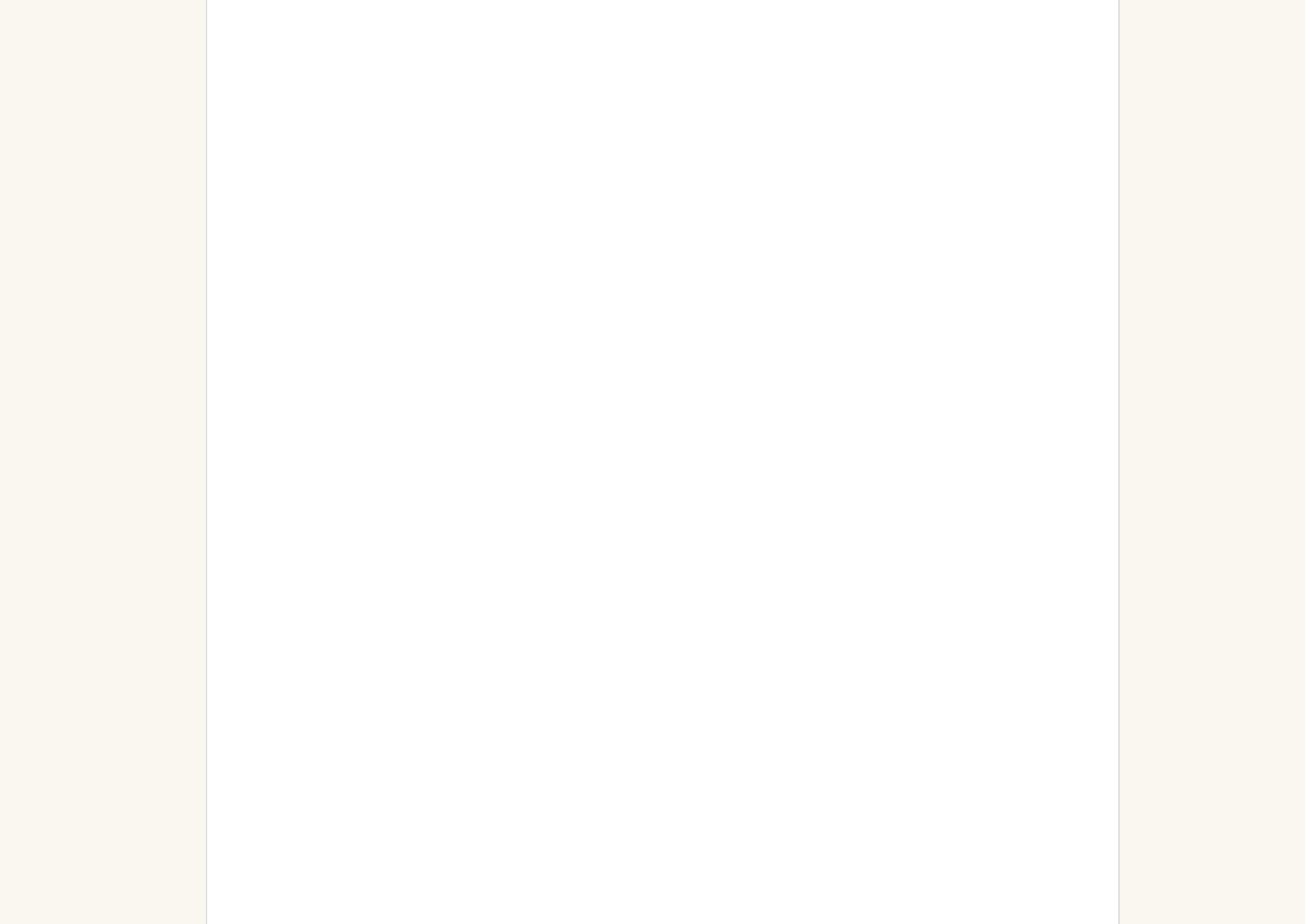
Яме померти багало разів: і в Neue Brettm, і в Нацвайлер-Штуртгоф, і в таборах Кокем-Буттліх, Шомберг або Дахау... Але вжив. Коли у мене після перебуття до Радянського Союзу люди в орванках почали залутувати: «Я ж так виживло?», я відповів: «Сам не знаю». Але лікувався ще довог: хворе серце, ноги, кричав ночами...

Після війни Василь Павлович працював телесою. Закінчив Полтавський педагогічний, а коли зрозумів, що це не його, пішов у Львівський політехнічний на спеціальність «Автоматістрали». Одружився, народилася донька. Будував дороги по всьому Радянському Союзу, захистив дисертацію. Занятувався 15 винаходів і 30 наукових праць. Став автором книги «Використання відходів виробництва полімерів у дорожньому будівництві» (1967 рік).

З 1968 до 1999 року працював у «ДерждорНД» завідувачем лабораторії, заввідділом будівництва доріг з промислових відходів, провідним науковим співробітником.

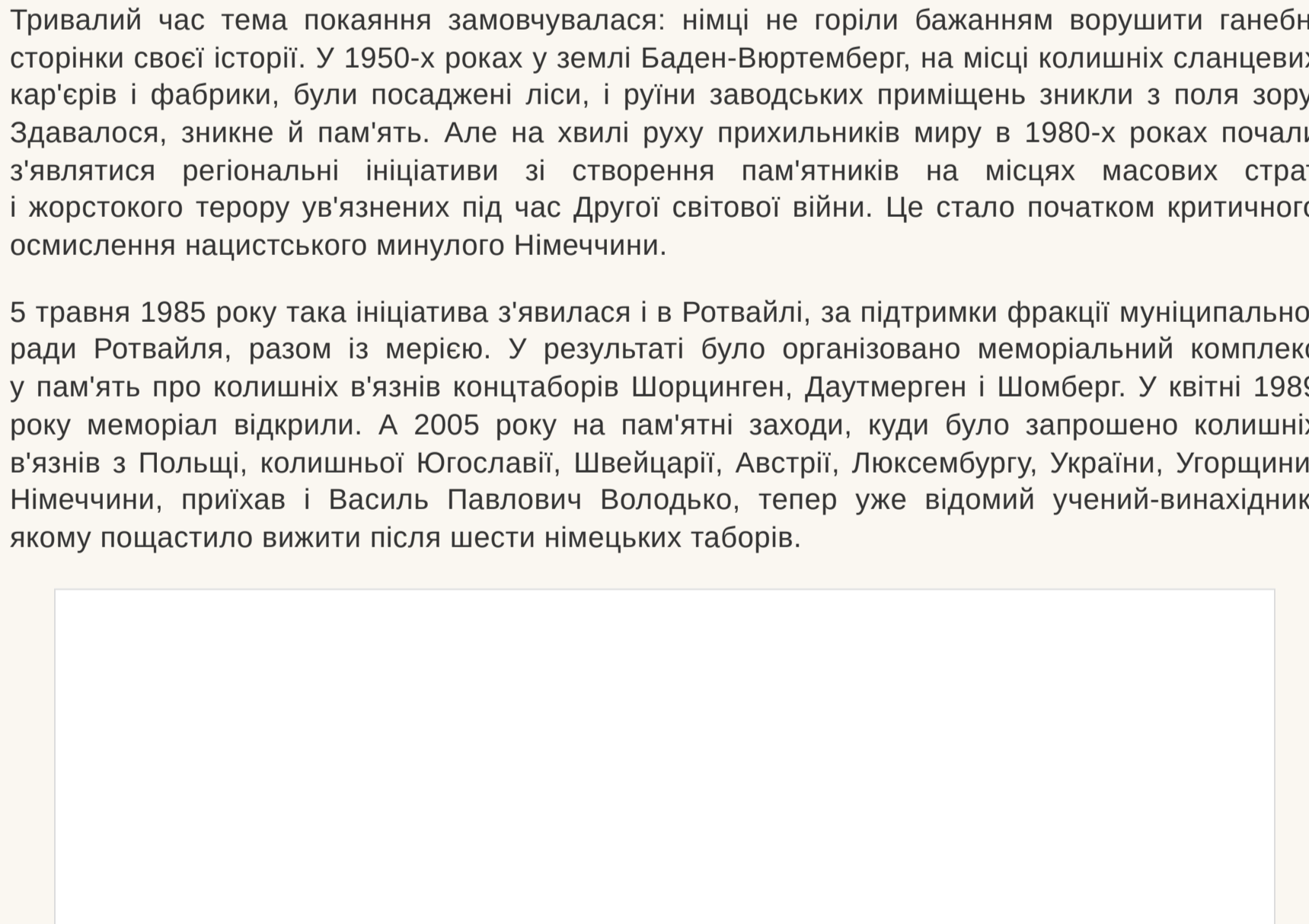
«ДерждорНД», головна науково-дослідна установа України з питань будівництва, ремонту та утримання автомобільних і транспортних споруд, на сьому сайті називає Василя Володька видатним ученим, «осередком української дорожньої науки часів СРСР». У жовтні 2023 року йому виповнюється 99 років.

Шість концтаборів не зламали колишнього в'язня Володимира Володька

З 1968 до 1999 року працював у «ДерждорНД» завідувачем лабораторії, заввідділом будівництва доріг з промислових відходів, провідним науковим співробітником.

«ДерждорНД», головна науково-дослідна установа України з питань будівництва, ремонту та утримання автомобільних і транспортних споруд, на сьому сайті називає Василя Володька видатним ученим, «осередком української дорожньої науки часів СРСР». У жовтні 2023 року йому виповнюється 99 років.

Шість концтаборів не зламали колишнього в'язня Володимира Володька

З 1968 до 1999 року працював у «ДерждорНД» завідувачем лабораторії, заввідділом будівництва доріг з промислових відходів, провідним науковим співробітником.

«ДерждорНД», головна науково-дослідна установа України з питань будівництва, ремонту та утримання автомобільних і транспортних споруд, на сьому сайті називає Василя Володька видатним ученим, «осередком української дорожньої науки часів СРСР». У жовтні 2023 року йому виповнюється 99 років.

З 1968 до 1999 року працював у «ДерждорНД» завідувачем лабораторії, заввідділом будівництва доріг з промислових відходів, провідним науковим співробітником.

«ДерждорНД», головна науково-дослідна установа України з питань будівництва, ремонту та утримання автомобільних і транспортних споруд, на сьому сайті називає Василя Володька видатним ученим, «осередком української дорожньої науки часів СРСР». У жовтні 2023 року йому виповнюється 99 років.

З 1968 до 1999 року працював у «ДерждорНД» завідувачем лабораторії, заввідділом будівництва доріг з промислових відходів, провідним науковим співробітником.

«ДерждорНД», головна науково-дослідна установа України з питань будівництва, ремонту та утримання автомобільних і транспортних споруд, на сьому сайті називає Василя Володька видатним ученим, «осередком української дорожньої науки часів СРСР». У жовтні 2023 року йому виповнюється 99 років.

З 1968 до 1999 року працював у «ДерждорНД» завідувачем лабораторії, заввідділом будівництва доріг з промислових відходів, провідним науковим співробітником.

«ДерждорНД», головна науково-дослідна установа України з питань будівництва, ремонту та утримання автомобільних і транспортних споруд, на сьому сайті називає Василя Володька видатним ученим, «осередком української дорожньої науки часів СРСР». У жовтні 2023 року йому виповнюється 99 років.

З 1968 до 1999 року працював у «ДерждорНД» завідувачем лабораторії, заввідділом будівництва доріг з промислових відходів, провідним науковим співробітником.

«ДерждорНД», головна науково-дослідна установа України з питань будівництва, ремонту та утримання автомобільних і транспортних споруд, на сьому сайті називає Василя Володька видатним ученим, «осередком української дорожньої науки часів СРСР». У жовтні 2023 року йому виповнюється 99 років.

З 1968 до 1999 року працював у «ДерждорНД» завідувачем лабораторії, заввідділом будівництва доріг з промислових відходів, провідним науковим співробітником.

«ДерждорНД», головна науково-дослідна установа України з питань будівництва, ремонту та утримання автомобільних і транспортних споруд, на сьому сайті називає Василя Володька видатним ученим, «осередком української дорожньої науки часів СРСР». У жовтні 2023 року йому виповнюється 99 років.

З 1968 до 1999 року працював у «ДерждорНД» завідувачем лабораторії, заввідділом будівництва доріг з промислових відходів, провідним науковим співробітником.

«ДерждорНД», головна науково-дослідна установа України з питань будівництва, ремонту та утримання автомобільних і транспортних споруд, на сьому сайті називає Василя Володька видатним ученим, «осередком української дорожньої науки часів СРСР». У жовтні 2023 року йому виповнюється 99 років.

З 1968 до 1999 року працював у «ДерждорНД» завідувачем лабораторії, заввідділом будівництва доріг з промислових відходів, провідним науковим співробітником.

«ДерждорНД», головна науково-дослідна установа України з питань будівництва, ремонту та утримання автомобільних і транспортних споруд, на сьому сайті називає Василя Володька видатним ученим, «осередком української дорожньої науки часів СРСР». У жовтні 2023 року йому виповнюється 99 років.

З 1968 до 1999 року працював у «ДерждорНД» завідувачем лабораторії, заввідділом будівництва доріг з промислових відходів, провідним науковим співробітником.

«ДерждорНД», головна науково-дослідна установа України з питань будівництва, ремонту та утримання автомобільних і транспортних споруд, на сьому сайті називає Василя Володька видатним ученим, «осередком української дорожньої науки часів СРСР». У жовтні 2023 року йому виповнюється 99 років.

ПОПУЛЯРНЕ

1 Батько ливин Грушевському стільки грошей, що той побував шестинадцятьохрбий будинок у Києві: вийшла книга про українську інтелекцію початку ХХ століття

30 травня 2024 **12:24**

2 «Мене називають стервою»: суддя, яка працювала на ФСО, отримала 15 років ув'язнення за доріжню у вмовах воєнного часу

6 червня 2024 **11:50**

3 «Наше завдання — померти у вертикальному положенні й без пилверса»: 70-річний інструктор ЛІАК про боротьбу з пошкодженнями та грибами

7 червня 2024 **12:29**

4 Вбивця мав з собою два зображення Петлюри, але спитав: «Ви Петлюра?» — і після ствердної відповіді почав стріляти: 100 років тому загинув лідер УНР

25 травня 2024 **12:28**

5 «Ми заходили на позиції, які знайдувалися в нуді»: з'як «Ті — космос» Володимир Кравчук про роки на фронті

28 травня 2024 **12:24**

Тільки авторизовані користувачі можуть залишати коментарі

Погода 09.06.26, вівторок

Кілово **+19°** **7:00** **24:00** **0:00** **6:00** **12:00** **18:00** **24:00** **30:00** **36:00** **42:00** **48:00** **54:00** **60:00** **66:00** **72:00** **78:00** **84:00** **90:00** **96:00** **102:00** **108:00** **114:00** **120:00** **126:00** **132:00** **138:00** **144:00** **150:00** **156:00** **162:00** **168:00** **174:00** **180:00** **186:00** **192:00** **198:00** **204:00** **210:00** **216:00** **222:00** **228:00** **234:00** **240:00** **246:00** **252:00** **258:00** **264:00** **270:00** **276:00** **282:00** **288:00** **294:00** **300:00** **306:00** **312:00** **318:00** **324:00** **330:00** **336:00** **342:00** **348:00** **354:00** **360:00** **366:00** **372:00** **378:00** **384:00** **390:00** **396:00** **402:00** **408:00** **414:00** **420:00** **426:00** **432:00** **438:00** **444:00** **450:00** **456:00** **462:00** **468:00** **474:00** **480:00** **486:00** **492:00** **498:00** **504:00** **510:00** **516:00** **522:00** **528:00** **534:00** **540:00** **546:00** **552:00** **558:00** **564:00** **570:00** **576:00** **582:00** **588:00** **594:00** **600:00** **606:00** **612:00** **618:00** **624:00** **630:00** **636:00** **642:00** **648:00** **654:00** **660:00** **666:00** **672:00** **678:00** **684:00** **690:00** **696:00** **702:00** **708:00** **714:00** **720:00** **726:00**

